

NAZIV PROJEKTA	ERI-Health - Public Health Preparedness for Cross-border Epidemics and Emergencies
VODEĆI PARTNER	JZU Institut za javno zdravstvo Republike Srpske
PARTNER IZ HR	Zavod za javno zdravstvo Sisačko-moslavačke županije
PARTNER IZ ME	Institut za javno zdravlje Crne Gore
PRIORITETNA OSA	1 - Jačanje kvalitete usluga u sektoru javnog zdravstva i socijalne zaštite
UKUPAN BUDŽET PROJEKTA / EUKOFINANSIRANJE	999.329,54 EUR / 849.430,09 EUR
TRAJANJE PROJEKTA	15/01/2021 - 14/01/2023

LAJŠMANIJAZA

Lajšmanijaza je polimorfna bolest uzrokovana protozoama iz roda *Leishmania*. Bolest se svrstava u zoonoze od koje obolijevaju uglavnom psi i neke divlje životinje (glodari, sitni sisari), a na čovjeka se prenosi ubodom insekta flebotomusa (pješčane mušice, nevidi ili papatači).

Pas je glavni **rezervoar** parazita. Karakteristično je da kod većine inficiranih pasa ne daje jasne znake bolesti ni nekoliko mjeseci poslije infekcije, te takve životinje predstavljaju glavni izvor infekcije.

UZROČNIK

Uzročnik lajšmanijaze, protozoa iz roda *Leishmania*, je intracelularni parazit koji u toku svog životnog ciklusa prolazi kroz dva morfološka stadijuma, flagelarni oblik koji je nastanjen u flebotomusu i aflagelarni oblik koji obitava u čovjeku i životinjama. Postoji više od 20 vrsta *Leishmania* za koje je poznato da su zarazne na ljude.

i Prema podacima SZO, na području Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Crne Gore registrovano je prisustvo *L. infantum*.

PRENOS

Prenos - Lajšmanije se na čovjeka prenose ubodom ženki flebotomusa (pješčane mušice, papatači). Prisustvo flebotomusa se često ni ne prepoznaje, s obzirom da ne prave nikakvu buku, sitni su insekti, a ujedi mogu biti bezbolni.

i Obično su najaktivniji u **sumrak, uveče i noću**.

KLINIČKE MANIFESTACIJE

Infekcija lajšmanijom nije uvijek simptomatska, te dosta ljudi koji se zaraze ovim parazitom ne razviju nikakve simptome bolesti. Klinički manifestne infekcije se ispoljavaju kao:

- visceralna lajšmanijaza (KALA-AZAR)
- kožna/kutana lajšmanijaza
- mukokutana lajšmanijaza

Dijagnoza lajšmanijaze se postavlja na osnovu kliničke slike, epidemioloških podataka i laboratorijskih analiza:

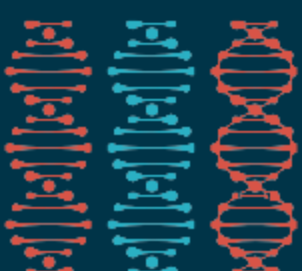
1. parazitološki testovi

2. serološki testovi (ELISA, IFA)

3. molekularne tehnike RT-PCR

Visceralna lajšmanijaza (KALA-AZAR) - Period inkubacije je obično 2-6 mjeseci, ali može trajati i do nekoliko godina. Bolest najčešće počinje postepeno, nekarakterističnim simptomima, a u rijetkim slučajevima naglo poput malarije. Uz opšti infektivni sindrom, dominira povišena temperatura sa obilnim znojenjem. Alopecija sa sivom i pigmentisanom kožom je čest simptom (crna groznica – Kala-azar). Bolest uglavnom ima hroničan tok, i ako se ne liječi bolesnici umiru u toku 2 godine, najčešće zbog upale pluća ili tuberkuloze.

Kožna/kutana lajšmanijaza - Inkubacioni period varira od nekoliko nedjelja do nekoliko mjeseci. Bolest je lokalizovana na koži, najčešće na otvorenim dijelovima tijela (lice, noge, ruke). Na mjestu uboda komarca dolazi do granulomatozne upale koja zahvata kožu i potkožno tkivo stvarajući papuloznu promjenu, koja može nakon dužeg vremena da iščezne ili da se razmekša i pretvori u ulkus koji vlaži. Bolest traje i do 18 mjeseci, a bolesnik nema posebne simptomatologije, mada nekad može biti prisutna regionalna limfadenopatija. Na mjestu ulkusa stvara se ožiljak koji ponovo može da recidivira.

Mukokutana lajšmanijaza je relativno rijetka komplikacija kožne lajšmanijaze, kad se granulomatozna upala sa kože proširi na sluzokožu usne šupljine i nosa. Promjene mogu biti veoma destruktivne i ostaviti obimne ožiljke.

STRATEGIJA KONTROLE LAJŠMANIJAZE

Strategija kontrole lajšmanijaze zahtijeva kombinaciju različitih intervencija:

Rana dijagnoza i pravovremeno liječenje.

Kontrola vektora koja ima cilj smanjenje prenosa parazita smanjenjem brojnosti vektora, odnosno smanjenjem stope kontakta između vektora i ljudskog domaćina. U tu svrhu mogu se koristiti različite vrste insekticida. Kontrola vektora podrazumijeva i korištenje mreža tretiranih insekticidima, kao i mjere lične zaštite.

Kontrola životinjskih rezervoara podrazumijeva upotrebu lokalnih insekticida za sprečavanje ugriza flebotomusa kod pasa, te rana dijagnoza i liječenje zaraženih pasa.

Mjere usmjerene na životnu sredinu - preduzimaju se s ciljem smanjenja kontakta flebotomusa i čovjeka. Ova strategija podrazumijeva modifikaciju/uništavanje vektorskih staništa.

Zdravstveno obrazovanje i angažovanje zajednice u sprovođenju mjera prevencije i kontrole lajšmanijaze. Edukacija stanovništva kroz javne kampanje.

Međusektorska saradnja – zajedničko djelovanje zdravstvenog sektora, državne i lokalnih veterinarskih službi, te sektora zaštite životne sredine i poljoprivrede.

METODE NADZORA NAD LAJŠMANIJAZAMA:

- otkrivanje slučajeva lajšmanijaze kod ljudi
- praćenje obolijevanja i uginuća pasa (pasivni nadzor)
- kampanjski nadzor pasa (aktivni nadzor)
- nadzor nad vektorima (praćenje brojnosti i skrining flebotomusa)
- ispitivanje rezistencije na pesticide